

Jan Antonín Mager

O prachatických lékárnách

Nejstarší lékárny v Čechách, zvané dříve apatyky (z řeckého apothēke), jsou zmiňovány již ve 14. století. Byly zřizovány vrchnostmi, městy nebo církevními institucemi, převážně kláštery. Klášterní lékárny oproti veřejným, které byly přístupny každému, sloužily povětšinou jen menšímu okruhu nemocných. V jižních Čechách před třicetiletou válkou máme vědomost pouze o lékárnách v Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Českých Budějovicích a Třeboni. K nim v průběhu 17. století přibýly další v Soběslavi, ve Strakonici, v Táboře a v Písku. V menších městech pak vznikaly později, mnohde až v průběhu 19. století.

Jak fungovala distribuce léčiv v místech, kde dosud lékárna nebyla, lze usuzovat z pozdějších sporů apatykářů s obchodníky, kteří dříve léčiva prodávali a chtěli s nimi obchodovat i nadále. Samozřejmě existoval i samosběr léčivých bylin i prodej medikamentů různými léčiteli. Osvícenská doba přinesla roku 1774 pro země Rakouské monarchie jednotný lékopis a následně i jednotný ceník léčiv a přípravků. Lékopis i ceník byly inovovány podle potřeb. Uchazeči o provozování lékárny skládali zkoušky na lékařských fakultách. Lékárna, v jejímž čele stál provizor, sestávala z ordinace, kde se prodávala léčiva, příprava medikamentů probíhala v oddělené laboratoři.

Odkud přišel do Prachatic první zdejší lékárník Johann Heyberger, mi není známo. Byl již apatykářem, když ve věku 26 let byl 17. listopadu 1795 oddán v místním děkanském chrámu sv. Jakuba s Annou, dcerou zdejšího kožešnického mistra a později radního Mathiase Tumy.¹ Kde se však tehdy nacházela lékárna, není zřejmé. Nepochybné je, že to bylo ve vnitřním městě, snad ve stejném objektu, kde manželé bydlili. Theresia, prvorozené dítě manželů Heybergerových, se narodila počátkem října roku 1796 ve vnitřním městě, matrika však neuvádí číslo domu. Teprve r. 1798 je při křtu Aloisie Terezie uvedeno tehdejší čp. 18, což je dnešní čp. 46 na Velkém náměstí.² Ve veřejné soudní dražbě, konané 30. srpna 1798, koupili manželé Heybergerovi za 1414 zlatých dům nynějšího čísla 113 v Poštovní ulici.³ Zde se jim roku 1800 narodil syn Johann, který však po třech měsících zemřel, v létě následujícího roku pak dcera Aloisia Theresia, která dostala shodné jméno jako její na neštovice zemřelá sestra. A v roce 1804 přišlo na svět nejmladší dítě, syn Johann, který se později stal otcovým nástupcem.⁴ Když se naskytla příležitost odkoupit právovárečný dům na prachatickém rynku, prodali manželé Heybergerovi 16. prosince 1806 své dosavadní sídlo za 1950 zlatých a od Franze Pinskera koupili 7. ledna 1807 za 4000 zlatých dům čp. 2 (nyní čp. 10) na dnešním Velkém náměstí.⁵

Zde potom sloužila veřejnosti lékárna po řadu desetiletí. Dne 12. listopadu 1835 zemřela Anna, manželka Johanna Heybergera seniora⁶ a poslední den téhož roku byl dům s lékárnou v ceně 4000 zlatých konvenční měny postoupen Johannu Heybergerovi junioru.⁷ Ten se ve věku 38 let, ještě za otcova života, oženil se šestnáctiletou Annou Sekouškovou, dcerou strakonického koželuha a radního Tomáše Sekouška. Svatba se konala ve Strakonici 8. listopadu 1842.⁸ Nevěsta měla o 23 let starší nevlastní sestru Antonii, provdanou za netolického lékárníka Emanuela Sehnala, který byl nevěstiným kmotrem. Sňatek tak spříznil rodiny lékárníků z Prachatic a z Netolic.

¹ Státní oblastní archiv v Třeboni (dále jen SOA T), sbírka matrik (dále jen SM), Fara Prachatic 13 (O 1742-1828 pro celou farnost, od r. 1785 jen pro Prachatic město a předměstí), oddíl pro Prachatic město s. 21. Rodina Tumů se profilovala jako německá, proto i křestní jméno kožešníka Tumy je uvedeno v tomto jazyce.

² SOA T, SM, Fara Prachatic 5 (N 1761-1799 pro celou farnost, od r. 1785 jen pro Prachatic město a předměstí), oddíl pro Prachatic město fol. 68, 73. Dnešní čp. 46 na Velkém náměstí je bývalý hotel Zlatá stezka.

³ Státní okresní archiv v Prachaticích (dále jen SOkA PT), Archiv města Prachatic (dále jen AM PT), Kniha tržová na domy lit. H 1727-1853, sign. II-340, fol. 638a.

⁴ SOA T, SM, Fara Prachatic 6 (N 1800-1815 pro Prachatic město a předměstí), oddíl pro město fol. 2, 9, 30. Johann Heyberger byl pokřtěn 17. 5. 1800, zemřel 29. 8. 1800, Aloisia Theresia byla pokřtěna 26. 8. 1801 a Johann 16. 5. 1804.

⁵ Jako pozn. č. 3, fol. 638b, 204a.

⁶ SOA T, SM, Fara Prachatic 18 (Z 1821-1873 pro Prachatic město a předměstí), oddíl pro město fol. 30.

⁷ Jako pozn. č. 3, fol. 204a. Theresia a Aloisia, sestry Johanna Heybergera, měly na domě své podíly. Obě byly svobodné, starší Theresia měla nemanželského syna Wenzla, který vystudoval ranhojičství a byl též magistrem porodnictví. Působil v Hluboké nad Vltavou a v Prachaticích se roku 1844 oženil s Rosinou, dcerou po místním malíři Felixovi Faberovi.

⁸ SOA T, SM, Fara Strakonice 28 (O 1839-1856 pro celou farnost), fol. 8b.

Johann Heyberger senior zemřel v Prachaticích 16. prosince 1846.⁹ Lékárnu převzal jeho syn Johann, spravoval ji ale se značnými nedostatky, na něž opakovaně upozorňovaly krajské kontroly i kontroly z okresního hejtmanství. Oficína byla tmavá, laboratoř velice chudě vybavená, chemické preparáty nečisté, šťávy řídké a málo či vůbec neklasifikované. Komora s materiálem neodpovídala předpisům, bedny měly nepřiléhající víka, mnohé nádoby s léčivými látkami měly zcela setřelé nápisy a lahve s vodou a tinkturami měly povětšinou netěsnící zátky.¹⁰

Johann Heyberger junior měl s manželkou Annou celkem deset dětí. Když mu žena 3. dubna 1886 zemřela, je zmiňován jako emeritní lékárník. Svou choť následoval na věčnost již 16. května 1887.¹¹ Z dětí Heybergerových nikdo v Prachaticích v činnosti svého otce a děda nepokračoval. Dcera Marie Heyberger, již byl dům r. 1888 po otcově smrti připsán, jej o 11 let později prodala Johannu Fejtkovi. Za necelý rok a půl později získala objekt tělocvičná jednota Sokol, která jej pak přestavěla na „Národní dům“.

Johanna Heybergera juniora (1804 - 1887) v provozování prachatické lékárny zřejmě vystřídal Ferdinand Sedlecký. Již jako prachatický lékárník se 23. listopadu 1871 oženil v Českém Krumlově s Kateřinou, dcerou tamního měšťana Matěje Soukupa.¹²

Heilbrunn		APOTHEKE zum weissen Löwen in Prachatitz	
1881			
Jan 31	Annenguthen	1	00
" 31	Bohner, Dispensation		44
" 4	"		44
" 6	"		44
" 8	"		44
" 10	"		44
Prachatitz 1. April 1881			
Ferdinand Sedlecký			

V prachatickém domě dnešního čísla 36 na Velkém náměstí se manželům narodily děti:

Quido Augustin (*1872, † 1872),
 Alexandr Ferdinand (*1873),
 Alfons Matěj (*1875, † 1875),
 Antonie Vincencie (*1877)
 a Rudolf Vincenc (*1880, † 1882).

Další dvě děti Ferdinand (*1882) a Milada Kateřina (*1884, † 1885) přišly na svět v domě čp. 7 na západní straně náměstí.¹³ Mám za pravděpodobné, že lékárna se nacházela ve stejném objektu, jako byl byt rodiny Sedleckých. Nesla název Lékárna u bílého lva (Apotheke zum weissen Löwen).¹⁴ Lékárník Sedlecký s rodinou se po roce 1885 odstěhoval z Prachatic a následně se zde v roce 1889 setkáváme s osobou lékárníka Theodora Tuschla.¹⁵

Účet vystavený 1. 4. 1881 lékárníkem Ferdinandem Sedleckým. Státní okresní archiv Prachatice, fond: Archiv města Prachatic sign. 7 26/12. Foto MUDr. Jan Antonín Mager 18. 2. 2015.

⁹ Jako pozn. č. 6, oddíl pro město, fol. 48.

¹⁰ SOkA PT, AM PT, Lékárník Jan Heyberger, sign. 7 16/3 v kartonu č. 113.

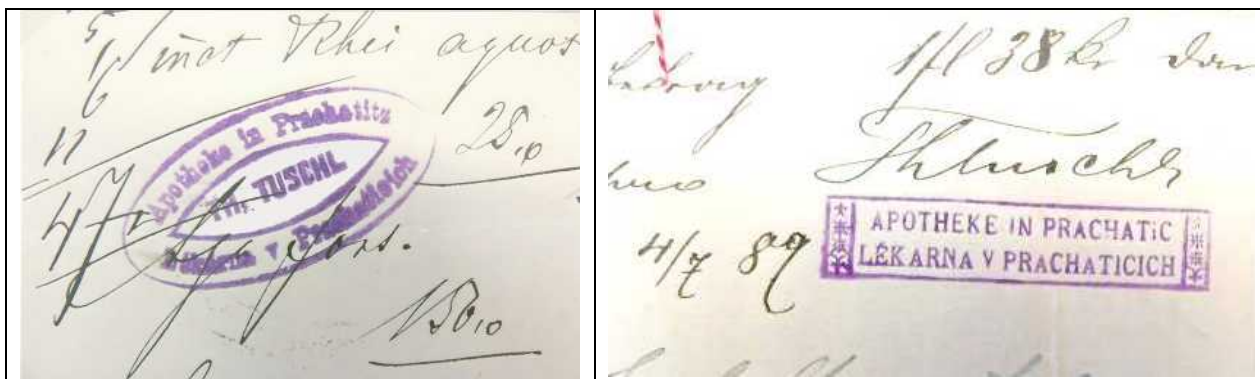
¹¹ SOA T, SM, Fara Prachatice 19 (Z 1874-1899 pro Prachatice město a předměstí), oddíl pro město fol. 77, 82.

¹² SOA T, SM, Fara Český Krumlov 41 (O 1870-1885 pro celou farnost), fol. 48.

¹³ SOA T, SM, Fara Prachatice 9 (N 1869-1887 pro Prachatice), fol. 42, 55, 77, 96, 130, 150, 173.

¹⁴ SOkA PT, AM PT, sign. 7 26/12.

¹⁵ SOkA PT, AM PT, sign. 7 26/40.

Státní okresní archiv v Prachaticích, Archiv Města Prachatic, sign. 7 26/40. Detaily účtů za léky vydané nemajetným prachatickým občanům. Vlevo oválné razítko lékárny, vpravo obdélníkové razítko téže lékárny s podpisem lékárníka Tuschla ze dne 4. 7. 1889. Foto 18. 7. 2015 MUDr. Jan Ant. Mager.

Theodor Tuschl spolu s manželkou Karolinou koupil od Ernsta Böhma roku 1896 městský dům čp. 123.¹⁶ Téhož roku byl prachatickým lékárníkem Eduard Tuschl, zřejmě jejich syn.¹⁷ Lékárna následně po dobu takřka jednoho století sídlila v tomto domě na rohu Horní a Pasovské (dnes Solní) ulice. Manželé Tuschlovi ale v roce 1899 prodali tuto nemovitost Leopoldu a Marii Kohnovým, od nichž ji 28. dubna následujícího roku získali manželé Richard a Theresia Wunschovi.¹⁸ Richard Wunsch začal provozovat lékárnu od poloviny roku 1900. Byl německé národnosti, rodák z Trutnova (*28. 4. 1867) a dříve působil v Horšovském Týně. Jako jeho asistent zde pracoval stejně starý svobodný Čech Viktor Müller.¹⁹

Prachatic město čp. 123. Dům na rohu Solní a Horní ulice byl sídlem lékárny takřka 100 let. Provoz zde byl ukončen v roce 1989. Foto 3. 2. 2015 MUDr. Jan Antonín Mager.

¹⁶ Katastrální úřad Prachatic, Pozemková kniha z katastrálního území Prachatic, knihovni vložka.

¹⁷ Praetorius 'Oesterreichischer Medicinal-Schematismus für 1896, Wien und Leipzig 1896, s. 344.

¹⁸ Jako pozn. č. 16.

¹⁹ SOKA PT, Sčítání lidu 1900, Okres soudní Prachatic, Prachatic vnitřní město, inv. čís. 2707, fasc. č. 13, čp. 123.

Richard Wunsch prachatickou lékárnu provozoval do r. 1908, kdy dům odkoupili manželé Johann a Adolfina Süssovi, oba rodáci z Plané u Mariánských Lázní. Byli to bratranec se sestřenicí, jejich matky byly rodné sestry. Lékárníku Süssovi bylo 26 let, jeho manželce dvacet. V Prachaticích se jim narodily děti Hans (*9. 5. 1909), Adolf (*14. 3. 1911) a Maria (*27. 6. 1914).²⁰ PhMr. Johann Süss zemřel po dvaceti letech svého zdejšího působení. Dne 3. května 1928 byla polovina domu po něm knihovně převedena na vdovu Adolfinu, která pokračovala i nadále s provozováním lékárny. Nemajíc farmaceutické vzdělání, činnost tedy zajišťoval po odborné stránce provizor PhMg. Johann Hirsch, místní rodák a majitel domů čp. 16 a 34 na Kostelním náměstí.²¹ Nejstarší Süssův syn Hans vystudoval farmacii a dům čp. 123 mu byl připsán 4. prosince 1941.²² Zda tu působil v průběhu války, nevím. Ale po jejím skončení zajišťoval chod prachatické lékárny pan lékárník Hirsch. Jako Němci mu byl konfiskován majetek, ale do tzv. odsunu nebyl zařazen, neboť nebyla v té době za něj náhrada.

V roce 1948 se vedení lékárny ujal PhMr. Zdeněk Troup. Začátkem padesátých let 20. století byla lékárna vřazena do podniku Medica a později vtělena do Okresního ústavu národního zdraví v Prachaticích. Její sídlo bylo stále v městském domě čp. 123. Interiér oficíny byl vyzdoben obrazy akademického malíře Miloslava Troupa, lékárníkova bratra. PhMr. Zdeněk Troup vedl lékárnu až do roku 1989. S jeho odchodem do důchodu byl ukončen provoz lékárny v dosavadním objektu a nově otevřen v komplexu obchodního centra Libín ve Vodňanské ulici. To již byly přede dveřmi listopadové události r. 1989 a nedlouho poté byla zahájena i privatizace ve zdravotnictví. Prachatickou lékárnu získal PhMgr. Oldřich Bocek, který jí vrátil název „U bílého lva“. Ve vnitřním městě v Křišťanově ulici nově vybudovala lékárnu „Paracelsus“ PhMgr. Helena Kolářová, po jejím odchodu do důchodu ale zakrátko toto zařízení zaniklo a dnes ve vnitřním městě žádná lékárna neexistuje.

V současnosti (2015) Prachaticanům a příchozím do města slouží celkem lékáren šest. Z lékárny U bílého lva je dnes *Dr. Max*, v areálu prachatické nemocnice slouží *nemocniční lékárna* i veřejnosti, další se nachází na náměstí Přátelství a má název *Lékárna na sídlišti*. Lékárna *BENU* v Primátorské ulici má sesterskou provozovnu v Krumlovské v objektu hypermarketu Kaufland a v Nemocniční ulici se nachází lékárna *Vila*.

Prachatice, Vodňanská ulice čp. 51. Do této budovy byla lékárna přemístěna v roce 1989. Nyní je provozována lékárenským řetězcem Dr. Max. Foto 3. 2. 2015 MUDr. Jan Antonín Mager.

²⁰ SOkA PT, Sčítání lidu 1921, Okres soudní Prachatice, Prachatice město, inv. čís. 2876, fasc. č. 210, čp. 123.

²¹ Česko-německý adresář pro soudní okres Prachatice, Prachatice 1930, s. 12, 27. PhMg. Johann Hirsch (*5. 5. 1889 Prachatice, † 27. 6. 1971 Prachatice) byl syn prachatického obchodníka Johanna Hirsche a jeho manželky Anny rozené Šebelové z Husince.

²² Jako pozn. č. 16.